

ISSN 0027-8084
УДК 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIX/1-4

БЕОГРАД
2008

маш.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXIX

Св. 1–4 (2008)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Приступ српским речима <i>он</i> и <i>неко</i> усклађен с актуелним теоријским виђењима (МИЛКА ИВИЋ)	3
Велико слово „из поштовања“ (МИЛАН ШИПКА)	5
Творба, значење и деκлинација именица на <i>-истī(a)</i> (МИЛАН ШИПКА)	19
О проблемима превођења неких лексичких јединица из области православне духовности са руског на српски језик (РУЖИЦА БАЈИЋ)	35
О неким поступцима лексикографске обраде твореница (ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ)	43
О принципима за израду речника колокација у српском језику (ГОРДАНА ШТРБАЦ)	53
О облицима глагола <i>(-)бд(j)еиџи</i> и <i>снабд(j)еиџи</i> (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	69
<i>Бесјослен</i> или <i>незайослен</i> (МИРЈАНА ГОЧАНИН – ИВАНА ЛАЗИЋ-КОЊИК)	81

П р и к а з и

Милка Ивић, <i>Лингвистички огледи</i> , Треће, допуњено издање (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	87
В. П. Гудков, <i>Исследование частных вопросов истории славянских языков</i> (МОТОКИ НОМАЋИ)	91
<i>Зборник Мајнице српске за славистику 71–72</i> (МАРИЈА МИЛОСАВЉЕВИЋ)	95
Нова истраживања језичке слике стварности (СРЕТО ТАНАСИЋ)	101

Ново о творби именица у српском језику (ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ).....	105
Милан Шипка, <i>Култура говора</i> (МАРИНА НИКОЛИЋ)	111
Од пописа преко описа до прописа – <i>Језичке доумице</i> , књига друга (ДРАГАНА НАСТАНОВИЋ)	115
Др Софија Мићић, <i>Медицински речник: енглеско-српски</i> , <i>српско-енглески</i> (ИВАНА ЛАЗИЋ-КОЊИК).....	119
<i>Српски језик у (кон)тексту</i> (МИЛИЦА МАРЈАНОВИЋ)	123
Biljana Radić-Bojanić, <i>Diskurs elektronskih časkaonica na engleskom i</i> <i>srpskom jeziku, neko za chat?!</i> (БОЈАНА МОЈСИЛОВИЋ)	129

МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

О ОБЛИЦИМА ГЛАГОЛА (-)БД(Ј)ЕТИ И СНАБД(Ј)ЕТИ

У раду се, на основу грађе из језика књижевних дела и медија, уочавају неке особености и тенденције у конјугацији глагола *бд(ј)еџи* и његових префиксалних образовања, као и глагола *снабд(ј)еџи*.

Кључне речи: (-)бд(ј)еџи, снабд(ј)еџи, глаголски облици, глаголски наставци, презент, инфинитив, инфинитивна основа, презентска основа, глаголске врсте, глаголи са неправилним грађењем.

0. У конјугацији глагола (-)бд(ј)еџи и њему етимолошки сродног¹, али са синхроног аспекта сасвим оделитог глагола *снабд(ј)еџи*, уочава се употреба више варијанти у појединим глаголским облицима. Шаренило у језичкој пракси праћено је и неуједначеношћу препорука у вези са појединим облицима ових глагола или непостојањем препорука у нормативној литератури. Поређењем наших нормативних приручника, правописа и речника примећујемо да не влада потпуна сагласност у томе који су облици нормативно прихватљиви, а који нису.

За ову прилику прегледали смо више правописа (не само актуални – П 1993 и Пш 1997, него и старије – Белић 1950, П 1960), језичке саветнике (Вуковић 1949, СЈП, Клајн 2002) и наше дескриптивне речнике (РСА, РМС, РСЈ). Грађа је узета из РСА² и корпуса за тај речник (ГрРСА), као и из РМС, а допуњена је потврдама из дневне штампе, телевизијских емисија и из неких новијих књижевних дела. Циљ нам је да представимо и утврдимо облике код којих се наилази на колебања у конјугацији, с обзиром на то да наше граматике (осим

¹ Скок наводи да се *бдјеџи* 'не спавати' удружује с префиксима *про-*, *на-*, *сна-*, а за овај последњи глагол каже: „Од глагола *набдјеџи* [(над нечим) 'бринути о, чувати'] начињен је даље стцслав. *snabъděti* [...] 'elucrare, acquirere, observare, custodire'; од њега потјече наш глагол *снабдјеџи*, *снабдџи* или *снабдиџем* старо значење: 'спасити, salvare'; ново: 'опскрбити кога чиме' [...] part. pret. pass. *снабдјеვენ* као *одјеვენ*. Маретић мисли да је данашње значење овога глагола русизам јер у старославенским текстовима српске редакције (Сава, Доментијан) тога значења нема, а од нових је писаца овај глагол најприје забиљежен код Богишића и Красића (1888)“ Скок (I: под *бдјеџи*).

² Скраћенице за изворе преузете су из РСА, в. XVII том.

Белића 1999: 49³) не третирају ове глаголе као „неправилне“, а по односу основа и наставака у појединим глаголским облицима за то има аргумената.

1.1. На двострукости наилазимо најпре у облику презента. По Белићу (1999: 349) глагол *бд(ј)ејџи*, поред презента *бдим* по VI врсти, има промену и по IV_a врсти: *бдијем*⁴. П 1960 и Пш 1997, као и Белић 1950 и Вуковић 1949 (а такође и Клајн 2002 и СЈП) дозвољавају двојаке облике презента: *бдим* и *бдијем*⁵. РСА дозвољава оба облика, док РМС⁶ и РСЈ наводе само облик *бдим*, као и Скок (I: под *бдјејџи*). Код префиксалних глагола исти извори нису доследни у признавању дублетизма типа: (-)*бдим* и (-)*бдијем*. Наиме, П 1993, Пш 1997, Клајн 2002 и СЈП и код префиксалних глагола дозвољавају двојаке облике презента. Међутим, осим РМС, РСЈ и Скока (I: под *бдјејџи*), који дају само презенте на -*јм*, Вуковић 1949 упозорава на неисправност облика *џробдијем*, П 1960 наводи само *наб(ј)ејџи се*, *набдим се*, а Белић 1950 *џробд(ј)ејџи*, *џробдим*.

На основу грађе презент типа *бдим* имамо у следећим случајевима:

бди (Слоб. 1865, 2/7, ГрРСА); *бди* (Јед. 1873, 195, РСА); *бди* (Гавр. А. 2, 99, РСА); *бди* (Весел. 17, 43, РСА); [они] *бде* (Белић, НЈ НС 1, 82, РСА); *бди* (Живот 1955, РМС, под *сусељанин*); *бди* (КН 1958, РМС; под *сигнајџура*); *бди* (Милис. 1, РМС, под *дух*); *бдим* (Макс. Д. 3, 42, РСА); лекари ... *бде* (БЖ 2008, 205/32); [они] *џробде* (Бож. Г. 2, 33, ГрРСА); *џробдим* (Грол 3, 81, ГрРСА); *џробдим* (Пол. 1957, 15792/12, ГрРСА); *Бдим?* – *Бдиш?* – Хм, *бдимо* (Увод у анатомију, ТВ Б 92, превод Светлана Вукојевић).

³ У *Хрвајској грамајџици* Барић и др. (1997: 257) наводи се да овај глагол има облике и по I врсти, али се не експлицира.

⁴ Овоме је проблему рад посветио Стјепан Бабић (1978: 91–92). Полазећи од тога да новији приручници и речници дају предност само облику *бдим*, овај аутор инсистира на томе да је једнако правилно и *бдијем*, а облици „*бдим*, *бдиш* ... стилски су обиљежени, старински“ (Бабић 1978: 92). Наравно, ово се објашњава са дијахроног становишта, јер је глагол *бд(ј)ејџи* некада имао полугласник *бџдџти* и понашао се као глагол *видџи*, а након губљења полугласника он је постао ближи глаголима *см(ј)ејџи*, *до-си(ј)ејџи*, *џро-хл(ј)ејџи*, те је тако почео и да се мења. Може се рећи да се ово односи на хрватски стандард, што се може илустровати и са неколико примера из наших дескриптивних речника:

бдије (Алауп. 1, 33, РСА); *бдијеш* (Бубл. 1, 18, РСА); *бдије* (Перк. 1, 147, РСА); *бдије* (Крл. 1, 91, РСА); *бдије* (Вел., РМС); *бдију* (Шен. А., РМС, под *шићџијалски*); *бдију* (Горан, РМС, под *заданиџи*): борци *бде* (Назор 3, 109, РСА); *бдим* (Назор, РМС, под *крес*).

⁵ Сличну ситуацију у вези са облицима презента имамо код глагола *врејџи* и *зрејџи*. Пецо (1956: 32) истиче да се код екавских писаца, као и у екавским народним говорима овај глагол најчешће мења по VII Белићевој врсти, тј. по VI Стевановићевој (*врејџи* – *врим*), а да је у ијекавским говорима другачије. Наиме, на основу грађе за РСА, он запажа да се *врејџи* мења по VI Белићевој врсти (IV Стевановићевој) (*врејџи* – *врије*), а да се префиксални глаголи колебају између I и VI врсте, односно IV (нпр. *уврејџи* – *уврије* и *увре*). И глаголи *зрејџи* 'сазревати' и *зрејџи* 'посматрати' спадају у неправилне глаголе VI врсте. Ако се узме у обзир њихова промена у стел. *зрџи* – *зрџиши* 'сазрети' и *зрџи* – *зрџиши*, могло би се очекивати данас *зрејџи* – *зријем* и *зрејџи* – *зрим* (Пецо 1956: 33), али је језичка пракса много компликованија. РСА и РМС дозвољавају двојаке облике презента *зрим* и *зрем* (З. л. мн. *зре* и *зру*), исто тако и најновији језички приручници Клајн 2002 и СЈП (они на ову парадигму упућују префиксирана образовања *дозрејџи*, *сазрејџи* и сл.).

⁶ Међутим, у примерима има потврда за *бдијем*.

Презент типа *бдијем* имамо у следећим текстовима:

бдијеш (Суб. Ј. 2, 40, РСА); *бдије* (Косановић Н., БК 1899, 486, ГрРСА); *бдије* (Шант. 3, 115, РСА); *бдијем* (И., РМС, под *с*); *бдије* (Коч. 5, 385, ГрРСА); *бдије* (Војн. И., РМС); *бдије* (Кост. Д. 1, 53, РСА); *бдије* (Новак В. 1, 198, РСА); *бдију* (Борба 1958, РМС, под *џобедница*); *бдије* (Каш. 2, РМС, под *весијалка*); *бдије* (Десн., 37); *џробдије* (Нуш. 31, 213, ГрРСА); *џробдије* (ЗК, 11/8, ГрРСА).

У електронском корпусу дневног листа *Глас јавности*, који садржи бројеве од 2000. године, наилазимо на следећи однос презента глагола *бд(ј)еџи* (за префиксалне глаголе нема потврда):

	3. л. јд.		3. л. мн.	
Облик	<i>бди</i>	<i>бдије</i>	<i>бде</i>	<i>бдију</i>
Број појављивања	43	4	0	10

У грађи се нашао и презент, додуше, једном засведочен, типа *бдем*, по којем видимо да се овај глагол приближава и глаголима V врсте:

Краљ свуд близу војске, *бде* и чека жудно (Станим. В. 1, 102, РСА).

На основу презентоване грађе можемо рећи да је у текстовима писаним екавским изговором обичнији облик презента *бдим*, а у текстовима писаца са ијекавског говорног подручја и писаца из старијих фаза развоја књижевног језика учесталији је презент *бдијем*. По грађи из *Гласа* запажамо тенденцију да се овај глагол мења по VI врсти, али у трећем лицу множине преовладава облик по IV_а врсти. Међутим, јасна граница се не може повући, јер и код истог писца имамо двострукости. Тако, на пример, код Данила Киша у електронској верзији сабраних дела налазимо три потврде за презент *бди* и четири за *бдије*:

Анђео који *бди* над децом; Молио се Богу, шапћући загладан у лик оног анђела што *бди* над децом; Била је ... као и онај анђео што *бди* над децом⁷: Ноћу, док *бдијем* од несанице, правим (негативни) биланс; Она без сумње *бдије* над њим; Једино над њом *бдије* дух епохе; Добри дух Еутерпе, који *бдије* над рукописима ... удесио је ствар.

На исто колебање наилазимо и код префиксалног глагола *џробд(ј)еџи*:

Ставио једног свог јунака да *џробдије* целу ноћ: То сабије читав живот што *џробди* ноћи и ноћи.

1.2. И код глагола *снабд(ј)еџи* јављају се „вишеструки“ облици презента. Осим по IV_а и VI, овај глагол може имати презент и по V врсти, дакле и – *снабд(ј)еџи*, *снабдем*. По П 1960 и по РМС правилно је само по VI врсти *снабдим*, Белић 1950 даје равноправност облицима по V и VI врсти *снабдем* и *снабдим*. Пш 1997 истиче да је *снабдем* обичније, а тако и Клајн 2002 и СЈП. Вуковић 1949 сматра да је по IV_а врсти *снабдијем* обичније него *снабдим*, а Скок (I: под *бдјеџи*) наводи презент по VI и IV_а врсти: *снабдим* и *снабдијем*. У РСЈ се дају једни облици презента за екавски, а други за ијекавски изговор.

⁷ У овим примерима овакав облик презента можда је контекстуално условљен као у формулама.

У екавском предност се даје облику *снабдем*, а *снабдим* је наведено у загради, чиме се указује на могућу мању фреквентност, а за ијекавски се даје облик *снабдијем*.

У грађи смо нашли само потврде типа *снабдем* и једну типа *снабдијем*, а потврда за презент по VI врсти нема:

се човек ... снабде (Стан. Ст. 2, 29, ГрРСА); *се ... снабдемо* (Ђурић А. 2, 114, ГрРСА); *снабде* (Лаз. М. 1, 41, ГрРСА); [он] *снабде* (Зб. зак. 7, 82, ГрРСА); [он] *снабде* (Р-А 1, 101, ГрРСА); *снабде* (Бат. 1, 291, ГрРСА); *снабдемо* (Вила 1868, 360 до 368, ГрРСА); *Михаило ... снабде* (Јов. С. 13, 413, ГрРСА); *се ... снабде* (Спас. В. 2, 61, ГрРСА); *снабдем* (Р-К 2, ГрРСА); *снабдеју* (Вукић. М. 5, 49, ГрРСА); *снабдеју* (Јак. С. 5, РМС, под *одмоћи*); *снабдеју* (Пол. 1958, РМС, под *ѿезаурисање*); [командант] *снабде* (Павл. Ж. 2, 150, ГрРСА); *снабдем* (Киш Д., е); *снабде* (И.); [он] *снабде* (Пек. Б. 12, 435, ГрРСА); *снабдију* (Зог. 4, 20, ГрРСА).

Занимљиво је да се у трећем лицу множине јавља регуларни наставак по V врсти (-ју), с обзиром на то да је устаљена парадигма *снабд(ј)еѿи*, *снабдем*, али је често заступљен и наставак (-у), који се јавља код глагола од I до IV врсте:

се ... снабду (Сп. СКА 62, 76, ГрРСА); *се снабду* (Сир. 1, 12, ГрРСА); *снабду* (Павл. Ж. 3, 844, ГрРСА).

У *Гласу* налазимо 47 пута *снабдеју*, а само једном *снабду*, док је за остала лица, према овом извору, презент само по V врсти.

Према облицима презента запажамо да је овај глагол пришао глаголима V врсте, и да се тако мења како у текстовима из старијих фаза развоја књижевног језика тако и у савременом језику. Колебања једино налазимо у трећем лицу множине.

2. За глаголски прилог садашњи имамо само неколико потврда, у којима се на треће лице множине презента по IV_a врсти *бдију* додаје наставак за облик -*ћи*, што је у складу са раширеношћу овог облика презента у трећем лицу множине:

бдијући (Петр. Б., РМС, под *сниѿи*); *бдијући* (Глас 13. фебруар 2002; 6. јануар 2008; 18. јун 2002).

3. С презентском основом, односно с презентом у вези је и императив. Пошто имамо вишеструке облике презента, могли бисмо очекивати и неколико варијанти облика императива. Како Стевановић (1986: 337) наводи, од глагола који у трећем лицу множине презента имају -*је* или -*ју*, а непосредно претходни слог је кратак, императив се гради тако што се након одбијања тог наставка дода наставак -*ј*. С друге стране, ако сонант *ј* не претходи финалном вокалу -*у* (глаголи од I до III) или -*е* (глаголи VI и VII) у трећем лицу множине презента, императив се гради када се уместо тог наставка дода наставак -*и*.

У нашој су се грађи нашле само две потврде за овај глаголски облик по овом другом обрасцу:

Снабдиѿе све ове људе (Слав. 1, 14, ГрРСА); *Синове / Ти снабди* обилно (Горј. 1, 290, ГрРСА).

Станојчић–Поповић (2008: 118) истичу да императив глагола I, II, III, VI и VII врсте има наставак *-и*, неки глаголи IV_а и VI врсте *-ји*, а глагола IV_{а-б} и V врсте *-о* наставак, док се основа добија када се од трећег лица множине презента одбије наставак. Према овом обрасцу, грађење императива ових глагола може се тумачити на више начина: према IV_а врсти од презента *снабдију* (*снабдију* > *снабди-* + *-о* > *снабди*), од презента *снабду* по обрасцу глагола I, II, III (*снабду* > *снабд-* + *-и* > *снабди*), а мање вероватно, пошто потврда за овај презент немамо, по VI врсти (*снабде* > *снабд-* + *-и* > *снабди*). Према овом, најфреквентнија форма презента по V врсти *снабдеју* не учествује у грађењу императива, јер по обрасцу из ове граматике бисмо имали: *снабде, *снабдемо*, *снабдејте*.

4. Посебан коментар изискује и трпни глаголски придев, било да има предикатску конституентску вредност у пасивној дијатези, било да има конституентску вредност коју врше јединице са придевском вредношћу (атрибут, апозитив, актуелни квалификатив, предикатив). Различите варијанте овог глаголског облика налазимо и код глагола (-)бд(ј)еџи и код глагола *снабд(ј)еџи*, а о томе ништа не налазимо ни у једној граматици, правопису, приручнику или речнику.

Иначе, према граматицама (Стевановић 1986: 339, Станојчић–Поповић 2008: 119), код глагола VI и IV_а врсте овај се облик гради од презентске основе и наставака *-ен*, *-ена*, *-ено*, с тим што се код глагола IV_а врсте јавља хијатско *в* или *ј*, а код VI врсте долази до јотовања. Код глагола V врсте гради се од инфинитивне основе и наставака *-и*, *-на*, *-но*. Међутим, посведочени примери се не могу у сваком погледу уклопити у ове моделе⁸.

4.1. Примере из наше грађе за трпни глаголски придев глагола (-)бд(ј)еџи можемо сврстати у две групе:

а) ноћи ... тако *џробдивене* (Марк. Д. 1, 115, ГрРСА); ноћи *џробдивене* (Панд. 6, 69, ГрРСА); *џробдивени* јада (Кост. Л., Матица 1, 1064, ГрРСА); Једна *џробдивена* ноћ (Задр. 1879, 28, ГрРСА); *неџробдивене* ноћи (Весел. 6, 313, ГрРСА); *неџробдивених* ноћи (И. 8, 64, ГрРСА).

б) *џробдевена* ноћ (Р–К 2, ГрРСА); *неџробдеvene* ноћи (ЖР 1928, 660, ГрРСА); нису ... *џробдеvene* (Мишић 3., ЗМ, 88, ГрРСА).

Примећујемо сличност са трпним глаголским придевом глагола IV_а врсте код којих се хијат између основинског вокала и наставака *-ен*, *-ена*, *-ено* премошћава интервокалним *в*: *чувен*, *обуven*. У примерима под а) узима се да је презентска основа (-)бд_и-, а у примерима под б) узима се, највероватније, инфинитивна основа (-)бде-⁹, на коју се додају наставци за облик *-ен*, *-ена*, *-ено*, као код глагола IV_а врсте. Дакле, императив се гради по моделу IV_а врсте. Ово је, највероватније, условљено фонетски, односно силабичком структуром, због једносложности глагола *бд(ј)еџи*, па се овај модел уопштио и код префиксалних образовања.

⁸ Што, донекле, доводи у питање и обрасце грађења трпног придева које дају наше граматике.

⁹ Иако се трпни глаголски придев глагола IV_а и VI граде од презентске основе, мало је вероватно да је реч о презентској основи јер је у нашем корпусу презент *бдем* само једном посведочен.

Забележен је и један пример код којег се на инфинитивну основу додаје наставак *-н, -на, -но*, као код V врсте:

Сети се ... ноћи *йробдених* (Палавестра Ј., КЈ 4, 114, ГрРСА).

4.2. Код трпног глаголског придева од глагола *снабд(ј)еиш* наилазимо на исте моделе формирања, али је различита фреквентност облика. Најфреквентнији тип је онај у ком се на инфинитивну¹⁰ основу додаје наставак *-ен, -ена, -ено*, код кога се између основе и наставка ствара интервокално *в*: *снабдевен*. Ипак, о којој год граматичкој основи да је реч, овај се модел јавља код писаца из свих крајева, како код старијих, из XIX века, тако код савремених:

снабдѣвєн е (Јовановић П., Поз. 1849, 260, ГрРСА); е ... *снабдѣвєн* (Журн. 1, 12, ГрРСА); су ... *снабдѣвени* (Ис. 1, 52, ГрРСА); э ... *снабдѣвена* (Сол. 2, 126, ГрРСА); е ... *снабдѣвєн* (Журн. 1, 12, ГрРСА); э ... *снабдѣвена* (Сол. 2, 126); е ... *снабдевена* (Јос. 1, 61, ГрРСА); моти-кама ... *снабдевени* ... иду (Голубица 1840, 72, ГрРСА); је ... *снабдевен* био (Мил. М. Ђ. 9, 29, ГрРСА); су ... *снабдевени* били (Игњ. Ј. 9, 33, ГрРСА); су ... *снабдевени* (ПГл 1892, 185, ГрРСА); је ... *снабдевена* (Трој., ПГл 1892, 37, ГрРСА); мора бити ... *снабдевен* (Нов. 22, 303, ГрРСА); су *снабдевени* били (Бат. 1, 244, ГрРСА); [су] *снабдеvene* (Н. Скуп. 4, 350, ГрРСА); ће бити ... *снабдеvene* (Бошк. С. 3, 97, ГрРСА); је *снабдевен* ... (Гавр. С. 1, 168, ГрРСА); мора бити *снабдевена* (Доман., РМС, под *йчеларсѣво*); је ... *снабдевена* (Ком. 8, 75, ГрРСА); *снабдјевену* с потписима меницу (Срем., РМС, под *музикалан*); је ... *снабдевен* (Мил. В., РМС, под *сваковрсно*); *снабдеveno* копље (Р-А 1, 197, ГрРСА); *снаббевени* ... новцем (Нуш. 24, 239, ГрРСА); [су] *снабдевени* (Мин. в. 1, 28, ГрРСА); је ... *снабдевена* (НЕ 1925, 487, ГрРСА); [су] ... *снабдеvene* (ЗбФЗ 1, 151, ГрРСА); *снабдеvene* су (Мрш. 1, 23, ГрРСА); морају бити *снабдеvene* (Зак. 13, 6, ГрРСА); нису ... *снабдевени* (Зб. зак. 14, 18, ГрРСА); добро *снабдеvene* опанчарице (Радић Д. 4, 1185, ГрРСА); *снабдевена* је (Станк. С. 1, 182, ГрРСА); су *снабдеvene* (Јов. А. 4, 64, ГрРСА); *снабдевена* су (Тод. Б. 1, РМС, под *йвореван*); бројеви *снабдевени* значима (ИМ 1948, 62, ГрРСА); *снабдевен* [је] (Петр. Мих. 2, 62, ГрРСА); *снабдјевена* чудесима (Љубибр. 1, 205, ГрРСА); генерација, *снабдевена* издржљивошћу (Чубр. В. 1, 9, ГрРСА); су ... *снабдеvene* (Ђурић А. 2, 160, ГрРСА); *снабдјевен* тоболац (Цар, Прев. 2, 30, ГрРСА); телашца, *снабдевена* двома опнама (ФлС 1, 43, ГрРСА); *снабдевени* су (Пол. 1958, РМС, под *жаба*); простор ... са ... оградом *снабдеvenом* ... шиљцима (Алб. 1, 58, ГрРСА);

Поред описаних, наишли смо и на модел по V врсти, у коме се на инфинитивну основу додају наставци *-н, -на, -но* (примери писани старом графицијом и дијалекатски примери са јекавским јотовање дали су нам потпору за овакво

¹⁰ Доказ да је реч о инфинитивној основи јесу примери из старијих периода развоја српског књижевног језика писани старом графицијом и примери од ијекавских писаца. Да је то инфинитивна основа, могла би ићи у прилог још једна чињеница, а то је да је код овог глагола раширен и облик презента по V врсти: *снабдем*, а глаголи V врсте граде трпни глаголски придев од инфинитивне основе, али наставком *-н, -на, -но*.

тумачење). Међутим, овај тип је заступљен код старих писаца, и то са западне територије српског језичког простора:

есте *снабдѣна* (Вујић Ј. 4, 99, ГрРСА); *снабдѣно* € (Дав. Д. 1, 33, ГрРСА); Римлянинъ, средствама *снабдѣнъ*, кои (Жив. Т. 1, 112, ГрРСА); смо ... *снабђени* (Зел. 3, 188, ГрРСА); је ... *снабдена* (Богиш. 3, 139, ГрРСА); су ... *снабдени* (Ђорђ. Т. 17, 2, ГрРСА); куина ... судовима ... *снабђена* (Зуб. 1, 19, ГрРСА).

Код старих писаца наилазимо и на модел у коме се на презентску основу *снабди-* додаје наставак *-ен*, између кога и основе се ствара интервокално в:

сличноредци ... подобогласношћу *снабдивени* (Милов. 1, 52, ГрРСА).

Грађа показује да се код глагола (-)бд(ј)еџи усталила варијанта (-)бдивен, а ређе је заступљена варијанта (-)бд(ј)евен, док код трпног глаголског придева глагола *снабд(ј)еџи* у савременом српском језику нема колебања – *снабдевен* (у корпусу *Гласа* имамо 48 потврда за овај облик).

5.1. Међутим, оно у чему се сви приручници и речници слажу јесте да је *бдиџи* некијевно, тј. нестандардно. Самим тим, нестандардни су и облици радног глаголског придева (*бдио* [само у екавском], *бдила*, *бдило* итд.), аориста (*џробдисџе*), глаголског прилога прошлог *џробдив(ши)* и фонетски упрошћене варијанте футура I *бдићу*. Наиме, о аналошкој употреби (према облицима презента и мушког рода радног глаголског придева у ијекавском изговору, као и према глаголима типа *носиџи*, *носим*, са којима и чине једну врсту) суфикса *-иџи* уместо суфикса *-(ј)еџи* у нашој литератури је више пута скретана пажња (Николић 1974: 123, И. 1986: 116, СЈП: 132). Такође су неправилни и инфинитивни облици на *-иџи* код префиксалних глагола *набд(ј)еџи се*, *џребд(ј)еџи*, *џробд(ј)еџи*¹¹. У корпусу су се за стандардни инфинитив, радни глаголски придев и аорист нашле следеће потврде:

бдјеџи (Дан. Ћ. 11, 66, РСА); *бдеџи* (Ђошк. Ј. 3, 259, РСА); *бдјеџи* (Десн., 33); *бдеџи* (Киш Д., е); *џробдеџи* (Петр. В. 2, 42, ГрРСА); *џробдеџи* (Р–К 2, ГрРСА); *џробдеџи* (Петр. В. 12, 230, ГрРСА);

бдели (Јов. М. 4, 162, РСА); *бделе* су (Поп. Ј., РМС); [је] *бдело* (Ђос. Б. 3, 250, РСА); *бдео* је (Андрић 5, 122, ГрРСА); *бдјела* је (Чол., РМС, под *шиџаб*); *бдео* је (Киш Д., е. х 3); *бдели* (Пек. Б., 67); *бдели* (Минд. 3., 110); *бдела* (Огњ., 153); *бдео* (Павић, 58); *бдела* (Петр. Г., 100); *бдео* (И., 116); *бдела* (Ненад. Д., 17); *бдео* (И., 162); *бдео* (Глас 27. април 2007, 3122/40); *бдели* су (Миленковић Љ., Глас 24. април 2008, 3560/17); *џробдела* (Јевт., РМС); *џробдео* (Ненад. Д., 140); *џробдео* (Пан. И., 179); *џробдела* (Серанови, ТВ Студио Б, превод Ивана Николић); *џробдела* (Глас 13. мај 2007, 3136/32); *џробдео* (Добри Вил Хантинг, РТС 1, 23. 2. 2008); *џробдела* (Мил. В. 4, 256, ГрРСА); *џробдео* (Минд. 4, 36, ГрРСА); *џробдео* (Симић Ж. 5, 394, ГрРСА);

џробдјесџе (Шант. 9, 339, ГрРСА).

Нормативно маркирана варијанта на *-и(џи)* посведочена је код следећих писаца:

¹¹ У РМС налазимо одредницу *џробдиџи*, која се упућује на *џробд(ј)еџи* без икаквих коментара о нормативној вредности овога облика.

бдиџи (Зб. зак. 20, 140, РСА); *џробдиџи* (Ђорђ. Јов. 1, 526, ГрРСА); *џробдиџи* (Миланк., РМС); *џробдиџи* (Мил. В., РМС);

бдио (Нуш. 8, 189, РСА); *бдио* (Гавр. А. 2, 58, РСА); *бдила* (Уск. 1, 166, РСА); *је бдио* (Киш Д., е); *џробдио* (Нуш. 8, 207, ГрРСА); *џробдио* (И. 7, 286, ГрРСА); *џробдио* (Сек. 2, 272, ГрРСА); *џробдио* (Борба 1958, 288/4); *је џробдио* (Пол. 1959, РМС, под *гасарица*).

У нашој грађи нашле су се и потврде да у различитим издањима истог дела можемо срести и стандардну и нестандартну варијанту. Тако читамо:

Славко је *џробдео* неколико тешких ноћи (Сек. 5, 20, ГрРСА) : Славко је *џробдио* неколико тешких ноћи (Сек. 2, 65, ГрРСА); Целу би ноћ *џробдео* (Станк. Б. 5, 64, ГрРСА) : Целу би ноћ *џробдио* (Станк. Б. 2, 30, ГрРСА).

5.2. На могућу појаву инфинитива *снабдиџи* (и гл. облика који се од њега граде) нигде се не указује. Према нашим потврдама суфикс *-(ј)еџи* је стабилан (што можда има везе са распрострањеношћу облика презента типа *снабдем*):

снабдеџи (*се*) (Поп. Ђ. 3, ГрРСА); *снабдеџи* (Петр. Н. 1, 108, ГрРСА); *снабдеџи* (Зел. 1, 206, ГрРСА); *снабдеџи* (Венац 11, 153, ГрРСА); *снабдеџи се* (Бат., 35, ГрРСА); *снабдеџи* (Кнеж. Б. 3, 264, ГрРСА);

се ... снабдели (НСС, 29, ГрРСА); *је снабдео* (Ав. 2, 113, ГрРСА); *је ... снабдео* (Бат. 1, 10, ГрРСА); *се ... снабдела* (И., 22, ГрРСА); *је снабдео* (НЕ 12, 357, ГрРСА); *је снабдео* (Макс. Ст. 1, 246, ГрРСА); *снабдео* (Р-К 2, ГрРСА); [*је*] *снабдео* (Радић Д., РМС, под *једик*); *се снабдела* (Петр. М., РМС); *ниси снабдео* (Ђос. Д., РМС, под *лепотанчић*); *снабдела* (Павић, 4); *се снабдео* (Киш Д., 41); *је ... снабдела* (Пек. Б. 1, 275, ГрРСА); *је снабдео* (Енц. Вој. I/II, 310, ГрРСА); *се снабдео* (Ђорђевић М., Глас 22. август 2008, 3638/17).

снабдеше (БК 1898, 1368, ГрРСА).

Да се код овог глагола чувао јатовски наставак, показују и примери писани старом графијом:

снабдџи (Игњ. М. 1, 38, ГрРСА); *снабдџи* (Цук. 1, 36, ГрРСА); *снабдџи* (Терм. 6, 136, ГрРСА); *снабдџи* (Поз. 1849, 184, ГрРСА);

э ... *снабдџа* (Сол. 1, 83, ГрРСА);

снабдџше (Игњ. М. 1, 45, ГрРСА).

Можда је и отпор према туђем у језику утицао да се код овог глагола не рашири суфикс *-иџи*, о чему нам говори следећа језичка поука:

Снабдиџи Руси кажу и *снабдџвати* и *снабждати* ... према томе држим да је боље рећи *снабдети*, *снабдевати* него *снабдити*, *снабждавати* (Стојановић Љ., НЈ 1937, 88). Ако се избегава руска реч „*снабдевен*“, онда напросто треба рећи: „Овој ... књизи ... додат је ... речник ...“ (НЈ 1, 183, ГрРСА).

Према потврдама из ГрРСА ово је књишка реч, те употребом у народним говорима није могла проћи кроз аналошке фазе као друге речи (писци

су је користили у облику у ком су је научили). Једина потврда из народних говора је из Срема (Шкар. 1, ГрРСА) – *снабдеџи се* са значењем 'набавити своје потребе'. Као доказ да глаголи *снабд(ј)еџи*, али и *бд(ј)еџи*, *набд(ј)еџи*, *џробд(ј)еџи* нису живели у народним говорима могла би се узети чињеница да ниједна од ових лексема није посведочена у Вуковом *Рјечнику*.

Грађа показује да је суфикс *-(ј)еџи* стабилан код глагола *(-)бд(ј)еџи* и да се некњижевна алтернација суфиксом *-иџи* јавља у текстовима с краја XIX и с почетка XX века, а код глагола *снабд(ј)еџи* не региструју се нестандардне варијанте.

6. На основу изложене грађе можемо рећи да облици глагола *бд(ј)еџи* и његових префиксалних образовања осцилирају између VI и IV_а врсте, док се глагол *снабд(ј)еџи* граматички одвојио и већином својих облика припада V врсти. Ова колебања јављају се у презенту и облицима од презентске основе, док у инфинитиву, аористу, радном глаголском придеву, глаголском прилогу прошлом и фонетски упрошћеној варијанти футура I нема колебања међу врстама, већ се јављају нестандардне варијације аналошког типа. Ови се глаголи на основу тога могу сврстати у глаголе са неправилним грађењем.

То се табеларно може представити на следећи начин:

глагол		<i>(-)бд(ј)еџи</i>			<i>снабд(ј)еџи</i>			
врста		IV _а	V	VI	I[-III]	IV _а	V	VI
облик								
презент		<i>(-)бдијем</i> – заступљен код ијекавских писаца и код писаца из старијих фаза развоја књижевног језика	<i>(-)бдем</i> – нераспрострањен	<i>(-)бдим</i> – раширен код екавских писаца из свих периода, а преовладава у савременом српском језику			<i>снабдем</i> – раширен код писаца из свих периода, и из свих зона	<i>снабдим</i> – непотврђен
	3. л. мн.	<i>(-)бдију</i> – у употреби је и код савремених екавских писаца		<i>(-)бде</i> – распрострањен је у употреби	<i>снабду</i> – чест је у употреби	<i>снабдију</i> – нераспрострањен	<i>снабдеју</i> – преовладава у савременом језику	
императив					<i>снабдиџе</i>			<i>(снабдиџе)</i>

глагол	(-)бд(ј)ејџи				снабд(ј)ејџи			
	врста	IV _a	V	VI	I[-III]	IV _a	V	VI
облик								
глаголски прилог садашњи		<i>бдијући</i>						
трини глаголски придев		<i>пробдивен,</i> ређе <i>пробдвен</i> – гради се по моделу ове врсте	<i>пробден</i> – нераспрострањен			<i>снабдвен</i> – гради се по моделу ове врсте, али је основа по V врсти	<i>снабден</i> – био је заступљен у старијим фазама развоја књижевног језика	
инфинитив, аорист, радни глаголски придев, глаголски прилог прошли, футур I			<i>(-)бдијџи,</i> <i>пробдих,</i> <i>(-)бдио</i> [ек.], <i>(-)бдила,</i> <i>пробдивши,</i> <i>(-)бдићу</i> – нису стандардно прихватљиве форме					

Овим прилогом покушали смо да скренемо пажњу и, у мери у којој је то могуће, укажемо на тенденције у конјугацији глагола *(-)бд(ј)ејџи* и *снабд(ј)ејџи*, који се по својим облицима налазе на размеђи врста. Сматрамо да они заслужују више простора у граматицима, правописима и нормативним приручницима, а самим тим и у наставном процесу.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1978: Стјепан Бабић, „Облици глагола *бдјети*“, *Језик* XXV/3, Загреб, 91–92.
- Барић и др. 1997: Еугенија Барић и др., *Хрватска грамаџика*, друго промијењено издање, Школска књига, Загреб.
- Белић 1950: Александар Белић, *Правоиис српскохрватског књижевног језика*, ново допуњено и исправљено издање, Просвета, Београд.
- Белић 1999: Александар Белић, *Исјџорија српског језика*, Изабрана дела 4, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

- Вук, Рј.: *Српски рјечник истаумачен њемачкијем и лајтинскијем ријечима*, скупио га и на свијет издао Вук Стеф. Карацић, четврто државно издање, Државна штампарија Краљевине Србије, Београд, 1935.
- Вуковић 1949: Јован Вуковић, *Правописна правила и уједињења за писање ијекавских гласовних облика, са правописним речником ијекавизама*, Свјетлост, Сарајево.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Речник језичких недоумица*, Чигоја, Београд.
- Николић 1974: Мирослав Николић, „Поводом двојаког облика једне изведенице“, *Књижевности и језик XXI/1*, Београд, 121–124.
- Николић 1986: Мирослав Николић, „О облицима *видилац/вид(ј)елац*“, *Наш језик XXVII/1–2*, Београд, 114–117.
- Пецо 1956: Асим Пецо, „Промјене глагола *врети* и *зрети*“, *Наш језик VIII/1–2*, Београд, 28–35.
- П 1960: *Правопис српскохрватског језика*, Матица српска, Нови Сад.
- П 1993: *Правопис српског језика*, приредили Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, Матица српска, Нови Сад.
- Пш 1997: *Правопис српског језика*, школско издање, приредили Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица, Нови Сад – Београд, Матица српска – Завод за уџбенике и наставна средства.
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Матица српска (I–III и Матица хрватска), Нови Сад (I–III и Загреб), 1967–1978.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XVII, Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, Београд, 1959–2006.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007.
- СЈП: Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић, *Српски језички приручник*, [допуњено и измењено издање], Београдска књига, Београд.
- Скок I–IV: Петар Скок, *Етимолошки рјечник хрватског или српског језика*, Загреб, 1971–1974.
- Станојчић–Поповић 2008: Живојин Станојчић – Љубомир Поповић, *Грамађика српског језика*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Стевановић 1986: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. Грамађички системи и књижевнोजезичка норма. I*, Научна књига, Београд.

ИЗВОРИ

- БЖ 2008: *Блиц жена*, недељник, Београд.
- Глас 2000–2008: *Глас јавности*, дневне новине, Београд.
- ГРСА: Грађа за израду *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ.
- Десн.: Владан Десница, *Прољеће Ивана Галеба*, Просвета, Београд, 1968.
- Киш Д.: Данило Киш, *Башња, њејео*, Библиотека Новости XX век, књига 23, Вечерње новости, Београд, 2004.
- Киш Д., е: Данило Киш, *Сабрана дела*, електронско издање.
- Минд. З.: Емили Бронте, *Оркански висови*, Бисери светске књижевности, књ. бр. 1, превод Зора Миндеровић, Политика — Народна књига, Београд, 2004.
- Ненад. Д.: Добрило Ненадић, *Доротије*, Бисери српске књижевности, књ. бр. 32, Политика — Народна књига, Београд, 2005.

- Огњ.: Вида Огњеновић, *Сћари саји*, приповетке, четврто издање, Просвета, Београд, 2003.
- Павић: Милорад Павић, *Српске приче*, СКЗ, Београд, 1996.
- Пан. И.: Орхан Памук, *Зовем се црвено*, превео с турског Иван Пановић, Геопоетика, Београд, 2006.
- Пек. Б.: Борислав Пекић, *Ходочашће Арсенија Његована*, Партизанска књига, Београд, 1984.
- Поп. Мирос.: Мирослав Поповић, *Судбине*, Дерета, Београд, 1994.

S u m m a r y

Marina Spasojević

FORMS OF THE VERBS (-)BD(J)ETI AND SNABD(J)ETI

Observing various sources of written language, this paper tries to indicate tendencies and particularities in the conjugation of the verbs *bd(j)eti* and *snabd(j)eti*. After taking a closer look at their inflection, the conclusion is that these verbs are on the verge of conjugations and can therefore be considered irregular.